

2010:29

Bälteberga Korsvirkeshuset - utvändig renovering

Antikvarisk kontroll, 2008-2009

Kristina Nilén

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2010:29

Bälteberga Korsvirkehuset

- utvändig renovering

Antikvarisk kontroll, 2008-2009
Ottarps socken, 1319
Helsingborgs kommun
Skåne län

Kristina Nilén

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2010 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2010:29
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Korsvirkeshusets östfasad efter utvändig renovering.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

BÄLTEBERGA KORSVIRKESHUSET - UTVÄNDIG RENOVERING

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Bilder före renovering	7
Utförda åtgärder	11
Tak	11
Timmerarbeten	11
Grund	11
Fasader	12
Snickerier	12
Övrigt	12
Avvikelse från arbetshandlingar	12
Bilder under och efter renovering	13
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	19
Iakttagelser under renovering	19
Övriga handlingar med relevans för ärendet	19
Bilagor	20
Uppmätning av korsvirkesfasader	20
Bilder iakttagelser under renovering	23

Helsingborgs kommun i Skåne län

Situationsplan över Bälteberga 1:3, Korsvirkeshuset markerat med röd pil

Sammanfattning av utförda åtgärder

Arbetet utfördes i två etapper. Under hösten 2008 lades tegeltaket om. Befintligt undertak av stickspån bevarades, men täcktes med oljehärdad masonite. Samtidigt renoverades även gavelrösten. En rötskadad takbjälke byttes ut.

Under vår och sommar 2009 renoverades byggnadens fasader. De tegelfyllda facken putsades om med lerbruk och vitkalkades. Timran målades med faluröd-färg. Dörrar och fönster renoverades och kompletterades.

Administrativa uppgifter

Objekt	Korsvirkeshuset, Bälteberga 1:3
Socken	Ottarp
Kommun	Helsingborg
Arbetshandlingar	2008-10-01, Reviderad arbetsbeskrivning, Piotr Romaniuk, Via Baltica LLP
Länsstyrelsens beslut	2008-10-02, dnr 434-67564-08 Bidrag till tak 2009-04-29, dnr 434-67564-08 Bidrag till väggreparationer.
Byggherre/beställare	Theodor Kinch
Entreprenörer	Via Baltica LLP
Antikvarisk kontrollant	Regionmuseet Kristianstad
Byggnadstid	okt –nov 2008, april-aug 2009
Bidrag till kulturmiljövård	ja
Slutbesiktning	2008-11-07, Etapp 1: tak 2009-07-07, Etapp 2: fasader

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Hämtat ur vårdplanen som upprättades 2007-2008 (Regionmuseets Rapportserie 2008:32):

Denna ekonomilänga ingick förmodligen i 1700-talsanläggningen Bälteberga. Farm till 1800-talets senare del utgjordes flertalet av gårdens ekonomibyggnader av just ekekorsvirke med tegel i facken. På Rålamb's avbildning från slutet av 1700-talet syns längan tillsammans med två vinkelställda längor söderut bilda en egen gård norr om mangårdsbyggnaderna. För detta finns dock inga vidare belägg. Mycket talar dock för att byggnaden står på ursprunglig plats, även om det ingår återanvänt virke i t ex södra fasaden.

I brandförsäkringen från 1817 benämns byggnaden "Torfhus längan". Längan uppges vara uppförd i "ekekorsvirke med tegel inmuradt" samt täckt med "läckten och tegel" (!), dvs understruket tegeltak, ha brädgavlar samt vara inrett till "Torfhus, hönshus och kalkbod". 1877 omtalas den som "fordna torfhuslängan, nu inredt till bakstugor, bakugn, vedbod och hönshus". Taket är vid detta tillfälle nyläktat och täckt med spån. Detta bekräftas av äldre foton från omkring 1900, på vilket man också kan konstatera att huset nu var illa underhållet. Ännu 1910 benämns byggnaden som Bakstuga mm. Under 1900-talet har östra delen av byggnaden använts som elevbostad sommartid.

Befintligt tegeltak är enligt uppgift troligtvis från 1940-talet och utgörs av tvåkupigt rött tegel och rejåla nockpannor.

Bilder före renovering

De flesta facken är fyllda med bränd tegelsten, något enstaka fack med råsten. På bilden syns bönsluckan som bevarats samt den ena dörren som ersatts med nytillverkad plankdörr.

Invändigt syns separat murade innerväggar av råsten.

Utförda åtgärder

Tak

Befintligt undertak av stickspån har bevarats i befintligt skick. Komplettering med nya stickspån i underslagen vid takfot där undertaket är synligt.

Befintliga bär- och ströläkt till takteglet togs bort. Oljehärdad masonite skruvades direkt mot taksparrar, varpå ny läktning påspikades. I samband med detta gjordes viss uppriktning. Slutligen kunde takteglet återläggas, ca 80 nya pannor behövdes. Nockpannorna fogades, varvid några meter lämnades öppet för luftningens skull.

Vindskivor och vattbräder på gavelspetsar har bytts liksom rötskadad takfotsbräda.

Rötskadad lockpanel i västra gavelspetsen har bytts ut mot panel lika befintlig, ramsågat virke med vankanter kvar. Mindre kompletteringar av lockpanel i östgaveln har gjorts. Gavelspetsarna har rödfärgats liksom underslaget i gavelsprång.

Skorstenen har foglagats.

Timmerarbeten

En takbjälke med uppruttna upplag har bytts ut. Stolpe i fasad åt norr har förstärkts på insidan genom ilusning som bultats fast. Detta för att minimera ingrepp på korsvirkeskonstruktionen samt på anslutande murade fack.

Syllen har bytts i södra delen av östra fasaden där den helt saknades eller var rutten. Ny syll av ek.

Grund

Grunden har justerats och cementlagningar har avlägsnats. Ovankant har tätats med hydrauliskt kalkbruk.

Vid gavel åt väster har befintlig stenansamling tagits bort för att möjliggöra och underlätta för framtida underhåll. Stenarna är troligtvis rester efter grundläggning till enklare tillbyggnad vid denna gavel.

Fasader

Skadade fyllningar har murats om med tegel. Dokumentationen visade att facken var fyllda med bränt tegel, huvudsakligen murat med lerbruk. (Bara enstaka fack var murade med råsten, dvs obränd lersten). Samtliga fasader har putsats med lerbruk från Bara mineraler och sedan (tidigast efter en vecka) vitkalkats fem gånger totalt med traditionell kalkfärg. Före kalkavfärgning behandlades lerputsen med mjölk.

Korsvirkestimran har rödfärgats med äkta Falu rödfärg.

Snickerier

Dörren längst åt öster i södra fasaden har renoverats genom att masoniteskivan tagits bort varefter dörrspegeln lagats upp. Den västra dörren var i alltför dåligt skick för att renovera och har ersatts av dörr som nyttillverkats på plats som en enkel plankdörr på narar.

Fönsterna var i några fall alltför dåliga för att bevara. Gamla fönsterbågar som fanns på gården har i dessa fall kunnat återanvändas, nya ramar har tillverkats.

Snickerierna har målats med linoljefärg från Ottossons färgfabrik, kulör Faluröd.

Övrigt

Den ena av hönsluckorna har bevarats och satts för med plankor som rödfärgats. De smidda järnförstärkningarna i timmerkonstruktionen har rostskyddats och målats med linoljefärg.

Avvikelser från arbetshandlingar

Samtliga fasader har putsats med lerbruk i stället för luftkalkbruk. Några fönsterbågar respektive en dörr har ersatts med återanvända bågar respektive nyttillverkats.

Bilder under och efter renovering

Sticketaket har täckts med oljebärdad masonite.

Stenansamlingen vid västra gaveln har röjts bort.

Fasaderna har putsats med lerbruk.

Utbytt takbjälke och förstärkt stolpe.

Utbytt syll i detta fasadparti.

Ny tegelfyllning i fack där den vara raserad.

Nytilverkad plankdörr.

Gavel åt väster efter renovering.

Efter renovering.

Fasad åt norr efter renovering.

Del av sydfasaden efter renovering.

Även närliggande Gamla smedjan har nyligen renoverats.

Ingrepp efter bjälkbyte återställt.

Interiör efter fönsterbyte.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Korsvirkesbyggnaden har stort miljöskapande värde för den nuvarande godsanläggning och är förmodligen en rest av 1700-talsanläggningen Bälteberga, där korsvirke var det dominerande byggnadsskicket. Byggnaden var i mycket dåligt skick, stod utan användning samt hotades av rivning. Genom nu utförda renoveringsinsats har den bevarats för framtiden.

Renoveringen har utförts med ambitionen att bevara så mycket som möjligt av befintligt material och därmed byggnadens autenticitetsvärde. Åtgärderna har därför minimerats och utförts med traditionella material och metoder, med undantag för den oljehärdade masoniten som möjliggjort bevarande av sticketaket.

Iakttagelser under renovering

I samband med arbetena har en enkel uppmätning gjorts av korsvirkesbyggnadens fasader och byggnadshistoriskt intressanta iakttagelser har noterats (se bifogade ritningar samt bilder i urval).

Övriga handlingar med relevans för ärendet

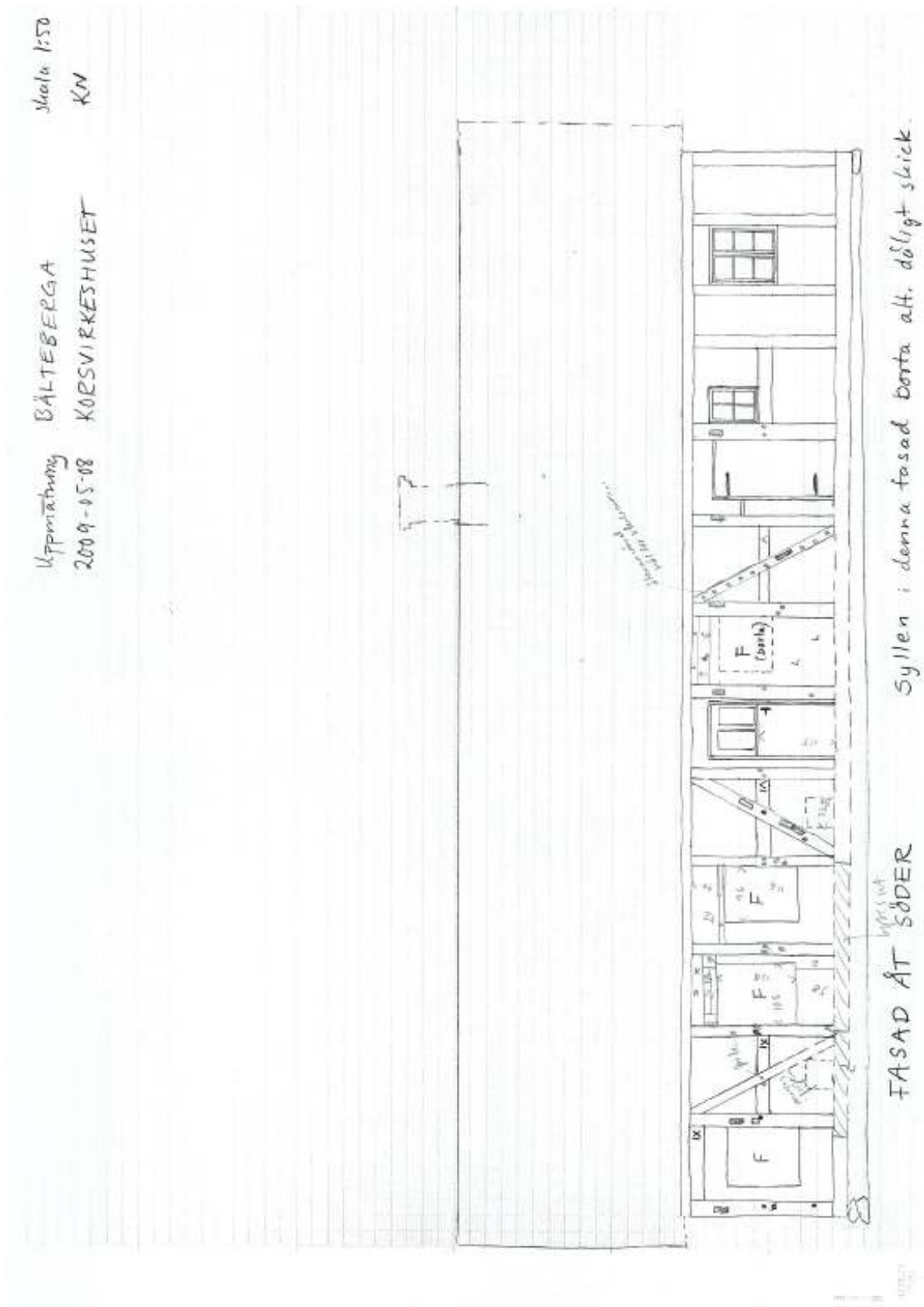
- 2008-09-23 Rapport 2008:32 Regionmuseet Kristianstad, Bälteberga 1:3. Vårdplan bebyggelse 2007-2008.
- 2008-09-12 Arbetsbeskrivning, Piotr Romaniuk, Via Baltica LLS
- 2008-09-15 Synpunkter på arbetsbeskrivning, Regionmuseet Kristianstad
- 2008-10-10 Kompletterande anvisningar och förtydliganden, Regionmuseet Kristianstad
- 2008-10-14 Kompletterande anvisningar och förtydliganden, Regionmuseet Kristianstad

Lund 2010-08-14

Kristina Nilén

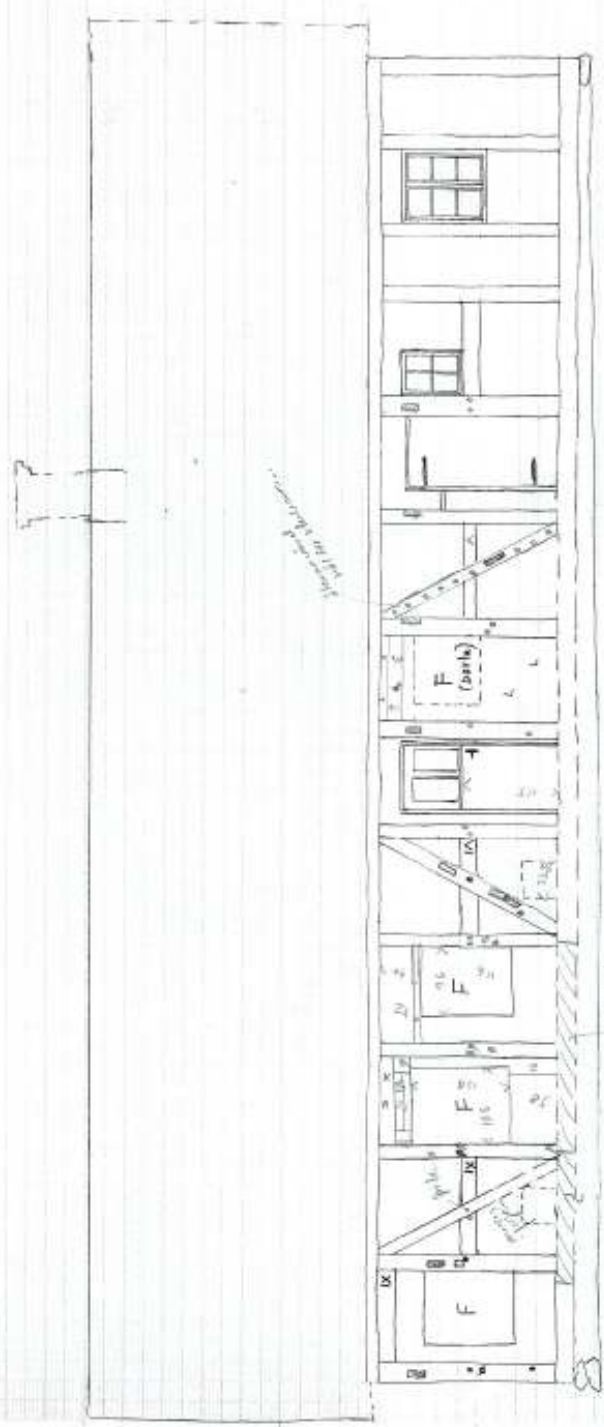
Bilagor

Uppmätning av korsvirkesfasader

Ej skalenlig.

Kppmätning 2009-05-08
 BÄLTEBERGA
 KORSVIKESHUSET
 Skala 1:50
 KN

FASAD ÅT SÖDER
 Syllen i denna fasad borta alt. döljigt skrick.

Ej skalenlig.

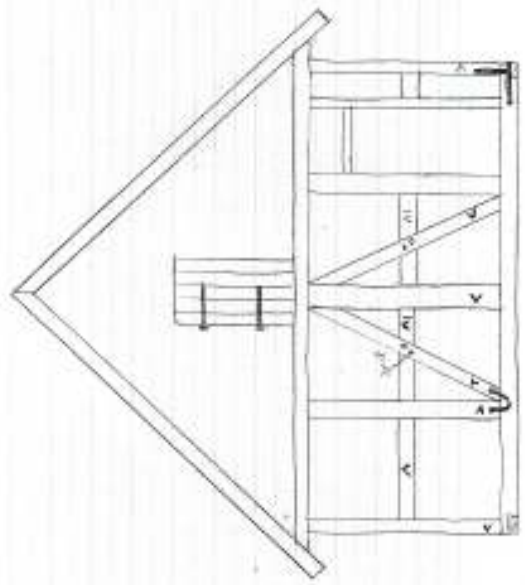
Skala: 1:50
Kristina Wén

BÄLTERBERGA
KORSVIRKESHUSET

Uppmätning
2009-05-08

FASAD ÅT ÖSTER

FASAD ÅT VÄSTER

Ej skalenlig.

Bilder iakttagelser under renovering

Exempel på återvänt virke, med synliga hål för käppar till stakerägg.

Timmermärkning.

Gamla återanvända fönsterbeslag i äldre fönster.

Befintlig lerputs.

Smidda specialanpassade järnförstärkningar.

Regionmuseets rapportserie 2010

Kulturmiljö

1. Vä 2:107, Vä sn, FU, Anders Edring, 2009
2. Villa Petterssons trädgård – en restaurering, Svalöv sn, AK, Anna Rabow, 2008
3. Marsvinsholms slott – renovering av balustrader, Balkåkra sn, AK, Kristina Nilén, 2008
4. Gravfältet i Färlöv, Färlövs sn, FU + UN, Tony Björk, 1995 – 2005
5. Glimmebodagården – taktäckning, Brösarps sn, AK, Emelie Petersson, 2009
6. Gylstorp. Medeltida odlingslämningar i Visseltofta sn, FU, Tony Björk & Brita Tronde, 2009
7. Väsby kyrka. Bland taklagare och takläggare, Väsby sn, AK, Petter Jansson, 2009
8. Odysse längs Skånes kuster. Kust och Historia i Skåne. Bertil Helgesson, 2010
9. Övedskloster – restaurering av terrassmuren, Öved sn, AK, Kristina Nilén, 2007-2008
10. Stångby kyrka – utvändig renovering, Stångby sn, AK, Cecilia Pantzar & Kristina Nilén, 2005-2006
11. Kristianstads station – antikvarisk förundersökning, Kristianstad, AF, Emelie Petersson & Heikki Ranta, 2010
12. Allhelgonakyrkan i Lund – utvändig restaurering etapp I, Lunds socken, AK/AM, Petter Jansson, 2009
13. Hotade arter och byggnader –tips och råd vid byggnadsvård. PJ, Nils-Otto Nilsson & Åsa Jakobsson, 2009-2010
14. Människan och landskapet –Metodutveckling, etnobiologi för kulturmiljövård. PJ, Åsa Jakobsson, Anki Karlsson & Cissela Olsson, 2010
15. Vrams Gunnarstorps slott – utvändiga arbeten, Bjuvs sn, AK, Emelie Petersson, 2009
16. Ballingstorpsgården, Kviinge sn, AK, Emelie Petersson, 2010
17. Renovering av stenvalvsbro vid Öveds kloster, Öved sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
18. Mörarps kyrka – invändig renovering och konservering, Mörarps sn, AK, Lotta Eriksson, 2010
19. Tullstorpsåprojektet, Trelleborgs kn, KA, Bertil Helgesson & Cissela Olsson, 2010
20. Örnanäs – arbeten 2009 – 2010, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
21. Örtofta slott vid Bråån – kulturhistorisk utredning i samband med våtmarksprojekt, Örtofta sn, Kristina Nilén, 2010
22. Övedsklosters alléer. Öveds sn, PJ, Patrik Olsson, 2010
23. Sporrakulla gård 2010 – tak- och timmerarbeten, Glimåkra sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
24. Gamla begravningsplatsen i Kristianstad, Kristianstad sn, DK, Lotta Eriksson, 2010
25. Tomelilla Byagård – takarbeten 2010, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
26. Tomelilla Byagård – fasadarbeten 2010, Tomelilla sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2010
27. Silversmedjan Kv Vapenbrodern 8, Kristianstad, Kristianstads sn, AK Katarina Olsson, 2008
28. Fjälastorps småskola – ommålning av fasad, AM, Helene Stalin Åkesson, 2010
29. Bälteberga Korsvirkeshuset – utvändig renovering, Ottarps sn, AK, Kristina Nilén, 2008-2009

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

